

8. Національна служба здоров'я України. Річний звіт НСЗУ за 2024 рік. Київ : НСЗУ, 2025. 102 с. URL: <https://backend.nszu.gov.ua/storage/application/26/01/12/eQkyqu31TMo6bKFC2rVSlshh7UXHuZA5KENX2T2M.pdf>

9. Міністерство охорони здоров'я України. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року. Київ : МОЗ України, 2024. 64 с. URL: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/3b12eed8-260c-46e5-baa7-b8418d7187ee/UKR-Strategy-2030-.pdf>

НОВАК Дмитро Євгенович,
аспірант кафедри теорії та філософії
права, юридичного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка

УКРАЇНЬСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВА

Легітимність права є однією з фундаментальних і водночас найбільш складних категорій теорії права, що визначає характер взаємовідносин між державою і громадянином. Вона відображає рівень довіри суспільства до системи правових норм, законодавства, а також до способів і засобів управління суспільними процесами, закріплених у позитивному праві [1]. На відміну від формальної законності, легітимність передбачає не лише юридичну чинність норм, а й їх суспільне визнання як належних, справедливих і таких, що заслуговують на добровільне дотримання.

У ширшому теоретико-правовому вимірі легітимність права характеризує правову систему в цілому, зокрема ступінь її демократичності, відповідність фундаментальним принципам права – справедливості, верховенству права, рівності перед законом, повазі до прав і свобод людини [2]. Саме через призму легітимності стає можливим оцінити не лише ефективність правового регулювання, а й його ціннісну спрямованість та здатність виконувати інтегративну функцію в суспільстві.

Легітимність права безпосередньо впливає на рівень правової культури, оскільки визнання права як справедливого та обґрунтованого підсилює його авторитет в очах громадян і створює додаткові підстави для добровільного дотримання норм позитивного права. За відсутності легітимності правове регулювання дедалі більше спирається на примус, що, своєю чергою, підриває довіру до державних інституцій і послаблює нормативну силу права.

Разом із тим жодна правова система не існує у соціальному чи культурному вакуумі. Формування, функціонування та сприйняття права завжди зумовлені конкретним історичним, культурним, звичаєвим, релігійним

і політичним контекстом суспільства [3]. У цьому сенсі легітимність права постає як соціально й культурно опосередкований феномен, критерії якого не можуть бути повністю універсалізовані або відірвані від ідентичнісних засад конкретної спільноти.

З огляду на це особливої актуальності набуває питання про роль української ідентичності як одного з критеріїв легітимності українського права та правової системи загалом. Аналіз цього питання дозволяє не лише конкретизувати загальнотеоретичне поняття легітимності, а й виявити ті ціннісні та світоглядні чинники, що визначають межі правового визнання в українському суспільстві.

У загальносоціальному та філософсько-правовому розумінні ідентичність постає як форма колективного самовизначення, що ґрунтується на спільних уявленнях про походження, цінності, історичний досвід і нормативні орієнтири [4]. Вона виконує інтегративну функцію, забезпечуючи символічну єдність спільноти та визначаючи межі прийнятного і належного у суспільному житті. У цьому сенсі ідентичність не є статичною характеристикою, а формується в процесі історичних трансформацій, соціальних конфліктів і політичного вибору, поступово кристалізуючись у системі колективних смислів і цінностей.

Українська ідентичність сформувалася в умовах тривалого дефіциту власної державності та домінування зовнішніх політико-правових моделей, що значною мірою визначило її антиколоніальний і емансипаційний характер. Вирішальним етапом цього процесу стало здобуття незалежності України, яке означало не лише формальний розрив із радянською політичною системою, а й початок переосмислення власного історичного досвіду, цінностей і нормативних орієнтирів. Подальший розвиток української ідентичності відбувався в контексті глибоких соціально-політичних потрясінь, зокрема масових громадянських рухів і революцій, що поставали як реакція на кризу довіри до влади, права та державних інституцій (Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності, російсько-українська війна тощо).

Революційні події початку XXI століття стали важливими маркерами трансформації української ідентичності, оскільки в їхньому ході суспільство неодноразово артикулювало вимогу справедливості, гідності, свободи, боротьби з корупцією та реального верховенства права. У цьому контексті українська ідентичність набула виразного ціннісно-нормативного виміру, в якому право розглядається не лише як інструмент регулювання, а як форма втілення базових уявлень про належний суспільний порядок. Такий досвід зумовлює особливу чутливість українського суспільства до питань легітимності права і створює підстави для розгляду ідентичності як одного з критеріїв правового визнання.

У цьому контексті українська ідентичність постає не лише як соціокультурна характеристика, а як нормативно значущий чинник, що безпосередньо впливає на сприйняття та оцінку права в суспільстві. Вона функціонує як своєрідний критерій легітимності, через який здійснюється

суспільне визнання або заперечення правових норм, інститутів і практик їх застосування. Такий критерій реалізується насамперед через категорії довіри, визнання та цінностей, що визначають готовність громадян сприймати позитивне право як справедливе і належне.

Рівень легітимності українського права та правової системи загалом значною мірою залежить від ступеня їх відповідності цінностям, сформованим у межах української національної ідентичності в культурному, соціальному та політичному вимірах. Йдеться, зокрема, про уявлення щодо гідності особи, свободи, справедливості, солідарності, недопустимості свавілля влади та реального верховенства права. За умови узгодженості правового регулювання з цими ціннісними орієнтирами право сприймається як «своє», що посилює довіру до правових інститутів і зумовлює добровільне дотримання правових норм.

Натомість розрив між позитивним правом і ціннісними засадничими елементами української ідентичності призводить до делегітимації правових приписів, навіть за умови їх формальної законності. У такій ситуації право втрачає інтегративну функцію і дедалі більше спирається на примусові механізми реалізації, що негативно позначається на рівні правової культури та довіри до держави. Саме тому врахування ідентичнісного виміру легітимності є необхідною умовою стабільності й ефективності української правової системи.

Таким чином, українська ідентичність може бути розглянута як один із ключових критеріїв легітимності права, що дозволяє конкретизувати загальнотеоретичне поняття легітимності та виявити його соціально-ціннісну зумовленість. Такий підхід не заперечує універсальних принципів права, але підкреслює необхідність їх осмислення і реалізації з урахуванням історичного досвіду, культурного контексту та світоглядних орієнтирів українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права : навч. посібник. Львів : Медицина і право, 2021. 256 с.
2. Козюбра М. І. Взаємозв'язки між народовладдям, парламентаризмом та верховенством права: європейські стандарти і сучасні українські реалії. *Право України*. 2019. № 11. С. 83-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2019_11_6.
3. Taylor C. *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge : Harvard University Press, 1989. 601 p.
4. Smith A. D. *National Identity*. Reno : University of Nevada Press, 1991. 226 p.

